

Slovensko v Európskej únii
Otázky a odpovede o Európe
Prvé vydanie, Bratislava 2004

Konrad-
Adenauer-
Stiftung

Tento pracovný materiál Vám poskytnie:

Konrad-Adenauer-Stiftung
Zastúpenie v Slovenskej republike

Zelená 8
811 01 Bratislava 1
Slovenská republika

Tel.: 00421-2/5441 9438
Fax: 00421-2/5441 9441
E-mail: kasslovak@nexta.sk
www.kas.de/bratislava

Konrad-Adenauer-Stiftung
Zastoupení v České republice

Klimentská 46
110 02 Praha 1
Česká republika

Tel.: 00420-222 320 190
Fax: 00420-222 320 198
E-mail: kasprag@pha.inecnet.cz
www.kas.de/prag

Slovensko v Európskej únii

Otázky a odpovede o Európe

Občania Slovenska v referende rozhodli – rovnako ako občania ostatných prístupujúcich štátov –, že integráciu považujú za dobrú vec. Vyslovili vlastne logický názor: Slovensko, tak ako naši susedia, je oddávna prirodzenou súčasťou Európy. Jej hlavný prúd – demokratické štáty – sa spojil do intenzívnej spolupráce krátko po druhej svetovej vojne. My sa teraz vraciame do hlavného prúdu, z ktorého nás vytrhla komunistická moc na štyri desaťročia.

Po roku 1945 sa Európa začala zjednocovať: pri kolíske myšlienky, ale aj činu stáli kresťanskí demokrati. Štáty, ktoré prešli dlhú cestu od pôvodného Európskeho spoločenstva uhlia a ocele až po Európsku úniu a ďalšie, ktoré sa k nim postupne pripájali, vytvorili pre svojich občanov prostredie prosperity, blahobytu a sociálnych istôt. Prostredie mieru a bezpečnosti. Prostredie demokracie, práva, stability. Neslobodno zabúdať, že významný podiel na tom majú aj Spojené štáty americké.

Po páde Sovietskeho zväzu nastal v procese integrácie prudký prielom: konečne bolo možné hovoriť o jednote celej Európy na rovnakých princípoch, aké dovtedy spájali jej západnú časť. Pre Slovensko je dôležité, že sa súčasne stáva súčasťou Európskej únie aj severoatlantického bezpečnostného spojenectva.

Vieme, čo to pre nás znamená? Nadácia Konrada Adenauera chce vydaním tejto príručky dať aspoň niekoľko odpovedí na nespočetné množstvo otázok, ktoré si všetci kladieme. Text pripravený v spolupráci s Jurajom Alnerom vám dá možno aj podnet na to, aby ste siahli po ďalších publikáciách, aby ste diskusiu o nás v Európe preniesli medzi priateľov, medzi spolupracovníkov, medzi mládež.

1. Prečo o tom treba vôbec hovoriť?

Keď bolo referendum o vstupe Slovenska do Európskej únie, väčšina občanov prišla, aby vyjadrila svoj názor. Takmer všetci z tých, čo prišli, povedali, že sa Slovensko má stať členom únie. Stane sa: 1. mája 2004. Je to istotne jedna z najväčších udalostí v histórii slovenského národa. Priamo zasiahne nás všetkých a mnohé generácie, ktoré prídu po nás. Preto o tom treba hovoriť.

Veľká väčšina ľudí na Slovensku je presvedčená, že byť členom únie je lepšie, než ním nebyť. Prečo, na to už mnohí nevedia odpovedať. Stále sa hovorí o peniazoch: koľko môžeme dostať, koľko asi nedostaneme. To je však len jedna z mnohých tém. Nesúvisi priamo so základnou myšlienkou zjednocujúcej sa Európy. Európanmi sa nestaneme vtedy, keď minieme veľké množstvo európskych peňazí. Potrebujeme sa stotožniť s ideou integrácie. Aj preto o tom treba hovoriť.

2. Je zjednocovanie len o ekonomike?

Mnohí ľudia vám povedia: „Prevažne áno.“ Na začiatku bolo spoločenstvo pre uhlie a oceľ, potom pre jadrovú energiu, potom Európske hospodárske spoločenstvo, dnes je reč najmä o jednotnom trhu a spoločnej mene, väčšina zákonov, ktoré sme museli upravovať, sa týka pravidiel obchodu. Z 30 „kapitol“, v ktorých sme sa zaviazali zosúladiť naše právo s európskymi normami, 24 sa priamo či nepriamo týka rezortov hospodárstva. A predsa: tvrdíme, že hospodárstvo je motorom európskej integrácie, nie jej cieľom. Bez spoločnej kontroly uhlia a ocele by nebolo po vojne možné zabezpečiť mier. Bez hospodárskej prosperity by nebolo možné poskytnúť občanom sociálne istoty. To všetko sa však mohlo odohrať výhradne v demokratickom prostredí, inde by to jednoducho nefungovalo. Hospodársky slabá únia by nemohla riešiť nič. O skutočných hodnotách by sme mohli diskutovať doma alebo v kaviarni, sotva by sme ich mohli naozaj uplatniť. A tí hospodársky silnejší by nás boli dávno vytlačili na okraj svetového diania.

3. Nie je „mier“ len prázdnu frázou?

Svet je plný konfliktov. Dnes zjavne nie je menej vojen než kedykoľvek v minulosti, a navyše sú oveľa horšie. No tam, kde sa po druhej svetovej vojne zjednocovala Európa, žiadne ozbrojené konflikty medzi členskými štátmi už neboli. Nezabudnime, že aj obe „svetové“ vojny boli v skutočnosti predovšetkým európskymi – ďalšie štáty boli do nich zatiahnuté až dodatočne. Zbrane hromadného ničenia, chemické a bakteriologické zbrane môžu zničiť ľudstvo alebo jeho podstatnú časť. Len ekonomicky a vojensky silné demokratické štáty môžu zabrániť ich použitiu. Treba zdôrazniť slovo demokratické, pretože práve tie majú záujem na spravodlivých riešeniach. V „bipolárnom svete“ – teda v čase, keď výraznú prevahu mali dve proti sebe stojace supervelmoci USA a Sovietsky zväz – sa podarilo udržať medzi oboma rovnováhu, ktorá zabránila vojne. Keď sa vytratila sovietska hrozba, vyrojilo sa hneď niekoľko ďalších: vojenské konflikty na území bývalého ZSSR, etnické a sociálne konflikty, medzinárodný terorizmus, ktorý dosiahol dramatické rozmery. Svetová katastrofa dnes môže vyklíčiť kdekolvek na zemeguli. Uzavrieť sa do seba a veriť, že sa vyhneme riziku, to už neplatí. Bezpečnostnou doktrínou štátu môže byť iba kolektívna bezpečnosť, demokratické štáty sa rozhodli za mier doslova bojovať. Objavila sa doktrína o globálnej bezpečnosti a globálnej zodpovednosti. Napriek očakávaniam sa toto storočie nezačalo ako storočie mieru. Treba urobiť všetko, aby sa ním stalo.

4. Budeme môcť niekedy hovoriť o spoločnej bezpečnosti?

Máme ju aj dnes. Európska únia však nie je štát, preto európska bezpečnosť nemá nijakého „ministra“ (komisára), nijakého najvyššieho veliteľa, generálny štáb, ani jednotnú armádu. Ak by to všetko aj chcela, nebolo by to možné. Nielen z organizačných a politických dôvodov (štáty majú vlastnú suverenitu, a teda vlastné armády a vlastné záujmy), ale aj z ekonomických: takú armádu by vôbec nebolo možné financovať. Keďže však Európa potrebuje bezpečnostný systém, opiera sa o ten, ktorý je dobre vybudovaný: o NATO. Dnes vieme, že bez Spojených štátov nemožno plniť úlohy, aké si kladie záujem všeobecnej bezpečnosti. Ak však únia chce byť viac než len voľné spoločenstvo, potrebuje aj spoločnú bezpečnostnú politiku. Maastrichtská zmluva, ktorá je v podstate zakladajúcim dokumentom Európskej únie (vstúpila do platnosti v roku 1993), hovorí o spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politike. Podnes sa nepodarilo tento proces zjednocovania završiť. Je to však prinajmenšom spoločný záujem do budúcnosti. Preto sa touto témou zaoberá aj návrh novej európskej ústavnej zmluvy. V Hlave IV, kap. IV, odd. 1 čítame: „Únia vytvára priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti...“ To sa, pravdaže, týka vnútornej bezpečnosti. Vonkajšej bezpečnosti sa týka Hlava V, kap. II, odd. 2: Zaoberá sa vojenskými a civilnými prostriedkami, zahŕňajúcimi „spoločné odzbrojovacie operácie, humanitárne a záchranné zásahy, vojenské poradenstvo a podporu, prevenciu konfliktu a mierové operácie, úlohy bojových síl v krízovom manažmente, vrátane nastolenia mieru a stabilizácie po konflikte“. Netýka sa to len obrany vlastného územia, ale aj „boja proti terorizmu, vrátane podpory tretích krajín v boji proti terorizmu na ich území“. Sú to ciele veľmi podobné tým, ktoré má NATO. V praxi ich však zatiaľ únia nedokáže bez USA dosiahnuť.

5. Nestačí NATO?

Predovšetkým: záujmy NATO a Európskej únie nie sú v rozpore, ale v súlade. Veď členmi sú v prevažnej miere tie isté štáty. Akcie NATO sú akciami 12 z terajších 15 členských štátov EÚ. Štáty vstupujúce v roku 2004 do únie, už sú členmi NATO alebo do aliancie vstupujú. Všetci majú záujem na spoločnej bezpečnostnej politike Európy. Postoj väčšiny z nich (vrátane Slovenska) je, že jediným spôsobom, ako sa tento záujem môže uskutočniť v praxi, je spolupráca s USA (a Kanadou). Keďže podľa návrhu budúcej ústavnej zmluvy¹ „Únia má právnu subjektivitu“ (Čl. I-6), má aj svoju bezpečnosť budovať z vlastných zdrojov. Až sa to (po mnohých rokoch) podarí, stanú sa Spojené štáty a Kanada nepochybne najbližším spojencom únie. Akákoľvek iná konštrukcia by bola nezmyselná: bola by proti našim spoločným záujmom, spoločným hodnotám demokracie a spoločnej tradícii.

¹ Keď budeme hovoriť o ústave EÚ, máme v tejto brožúrke na mysli návrh ústavnej zmluvy, ktorý vypracoval Konvent o budúcnosti Európy.

6. Čo je integrácia?

To slovo znamená spájanie, presnejšie spájanie rozptýlených častí do jedného celku, vytváranie nadradeného celku. „Rozptýlené časti Európy“, teda štáty, ktoré predtým zväčša stáli proti sebe, navzájom bojovali a mali protichodné záujmy, sa od konca druhej svetovej vojny postupne spájajú, nie však do jedného štátu. Preto treba dodať: do nadradeného celku. Štáty ostanú štátmi, ale rozhodli sa vytvoriť „nad sebou“ strechu, úniu, ktorá ich spája v tých veciach, na ktorých sa dohodli. Nestrácajú svoju nezávislosť, ale všetko, čo je výhodné riešiť spolu, riešia spolu. Slovo integrácia pochádza z latinčiny. Ale pozor: v latinčine *integratio* znamená obnovenie a v prenesenom význame osvieženie. Chceme teda najmä obnoviť prirodzený poriadok a Európu urobiť príjemnou pre všetkých. Sú, pravdaže, rozličné pohľady na budúcu Európu. Všímajte si preto pozorne, kto vám aký ponúka.

7. Ako súvisí integrácia s globalizáciou?

Svet sa stáva stále viac obrovským prepletencom. Hranice medzi štátmi sa oslabujú rozličným spôsobom: peniaze sa prelievajú zemeľou ako obrovské oceány, kapitál, investície sú na ňom vlnami, ktoré hravo prekonávajú hrádze štátnych hraníc. Kto ešte vie vystopovať, z koľkých štátov pochádzajú akcionári obchodu v New Yorku alebo hoci malej továrne v Singapure? Informácie sa šíria ako vzduch, ktorý nezastaví nijaký colník: rozhlasové a televízne stanice prenikali do ideológií „cudzích“ štátov už dávno, internet sa nedá cenzurovať. Kto vie po anglicky alebo po španielsky, dohovori sa na veľkej časti sveta. Malí sa spájajú do väčších celkov, aby ich tento stále sa zrýchľujúci a mohutnejúci pohyb nepohltil. Nielen malé firmy sa združujú do veľkých konzorcií, akciových spoločností a rozličných gigantických spoločností, ale aj štáty vytvárajú úzke spojenectvá na ochranu a presadzovanie vlastných (teda spoločných) záujmov. Európska únia je okrem iného aj súčasťou takéhoto vývoja. NATO tiež.

8. Kto kládol základný kameň?

Je to možno málo známe: v roku 1946 hľadali kresťanskí demokrati viacerých európskych štátov cestu k jednote. Niektoré konkrétne mená poznáme všetci: na rokovaniach sa zúčastňoval Francúz Robert Schuman, Talian Alcide de Gasperi, z Nemecka sa zakrátko pridol Konrad Adenauer. Historici dokladajú, že nielen týchto niekoľko osobností, ale najmä občania sa pričínili už vtedy o zjednocovanie Európy. V parlamentných voľbách totiž rozhodli, že kresťanskí demokrati vyhrali v štátoch, ktoré sa vzápätí prihlásili k výzve Roberta Schumana z 9. mája 1950 vytvoriť Európske spoločenstvo uhlia a ocele (ESUO), základ budúcej zjednotenej Európy. Prvá šesťka, ktorá tvorí podnes jadro integrácie: Francúzsko, Nemecko, Taliansko, Belgicko, Holandsko a Luxembursko. Ak by vtedy voľby v týchto štátoch boli dopadli inak, história Európy by bola možno úplne iná. Zrejme zložitejšia.

To je, pravdaže, aj odpoveď mnohým občanom Slovenska, ktorí sa nazdávajú, že ich hlas nezaváži. A tým, ktorí si stále ešte myslia, že zúčastniť sa volieb je zbytočné, pretože je jedno, kto vyhrá. Vieme, že to nie je jedno.

9. Čo je Európa?

Zemepisci učia, že to je svetadiel, ktorý sa končí na Urale. V skutočnosti sa tam však nič nekončí. Filozofi hovoria o priestore „západnej civilizácie“ a kultúrne vymedzenie môže znieť napríklad „až kam siaha baroko“. Z toho vidno, že Európa je živý útvar, o ktorého podobe budeme ešte dlho diskutovať, pretože nemá definitívnu hranicu. Európanmi sme iste my všetci, ktorí o tom uvažujeme, ktorí hľadáme odpoveď. Z toho však tiež vidno, že Európa je priestor spoločných hodnôt. Uvažovali ste už o nich? Veď to sú naše – teda aj slovenské, maďarské, nemecké, české, francúzske či španielske... hodnoty.

10. Presvedčate nás, že sú to len „dobré“ hodnoty?

Áno. Najväčšiu časť európskych dejín vyplňajú vzájomné vojny medzi kmeňmi, národmi, štátmi. Európskou hodnotou je poznatok, že vojny sú zväčša zlé, že dobrý je mier. Preto sa dokážeme pozeráť na túto súčasť našich dejín kriticky. Preto dokážeme vytvárať projekty, ktoré vojnu vylučujú. Európska únia je práve takým projektom. Hovoríme, že Európa je pestrá záhrada s mnohými stromami. Popri sebe tu vyrástlo kresťanstvo s rozličnými odrodami, od najstarších čias aj židovstvo, neskôr vyrástli moslimské stromy s rozličnými príchutami. V Európe vyrástol liberalizmus, ktorý má tiež veľa odtieňov – a mnohé iné smery filozofie, mnohé rôznorodé politické prúdy, strany, vyrástli národy, regióny. Naozaj pestrá záhrada. Európanom je ten, kto sa v tejto záhrade cíti doma. Aj my Európania sme, pravdaže, veľmi pestri. Každý z nás dáva prednosť plodom iného stromu, ošetruje, polieva, strihá, prihnojuje len niektoré. Ale nijaké nechce vyrúbať. Lebo bez nich by Európa nebola úplná. Vie každý z nás jednoznačne, ktorý je práve ten môj strom? Každý z nás si ich istotne nájde hneď niekoľko.

11. Čo to je identita?

Veľmi jednoducho (a pritom presne) povedané „rovnakosť“. O identite dvoch stoličiek môžeme hovoriť, ak sú úplne rovnaké. A predsa: každá stojí na inom mieste, na každej sedí niekto iný. Je to stále ešte identita? Je, ak sa dohodneme, že slovom identita budeme označovať rovnakosť podstatných znakov. Identita Slovákov nie je v tom, že sú všetci rovnakí, ale v podstatných znakoch: hovoria po slovensky, vychovaní boli v duchu slovenských tradícií, je im blízka slovenská kultúra, žijú na Slovensku. Už tu vidno, že ani základné znaky sa nevzťahujú na všetkých Slovákov. Môžeme hovoriť aj o krajovej identite. Nieкто sa cíti Liptákom – narodil sa na Liptove, doma hovorí nárečím, má rád miestne kroje, zvyky, jedlá, hory, obce... Všimli ste si to podstatné? „Cíti sa...“ Nieкто sa mohol narodiť v Amerike a tam aj žije, hovorí po anglicky, kŕmi sa hamburgermi, a predsa o sebe hovorí, že je Slovák. Jeho predkovia prišli zo Spiša, on ešte trocha ovláda nárečie, ale onie sa mu za starou vlasťou, ktorú možno ani nikdy nevidel. Ak sa stretnú fanúšikovia košíckého futbalu, majú spoločnú identitu. Spoločnú pesničku, klubovú zástavu, spoločný záujem. Áno, každý človek má mnoho identít. Niektoré sú preň oveľa dôležitejšie než iné. V súvislosti s integráciou sa pýtame, či sa cítime AJ Európanmi. Byť LEN Európanmi, to nejde. Ak nieкто nie je ani Slovák, ani Maďar, ani Holanďan atď., ako by mohol byť Európanom? Byť Európanmi nás neochudobní o našu identitu Slovákov (alebo Maďarov, Rómov atď.). Obohatí nás o nový rozmer. A navyše: obohatí Európu. Pretože do nej prinesieme nielen naše Slovensko, ale aj naše Záhorie, Zemplín, historické hodnoty Devína či Spišského hradu, našu ľudovú kultúru, ale aj našu literatúru, operu, našich maliarov, futbalistov a množstvo iných. Lebo to všetko je súčasť európskej identity. A, pravdaže, slovenskej. Pre Európu sme prínosom. A Európa je prínosom pre nás.

12. Máme naozaj nejaké spoločné hodnoty?

Zhodneme sa najskôr na tom, čomu hovoríme „hodnota“? Každý to slovo používa. A predsa: jeden má na mysli, že „hodnota jeho bytu je milión korún“ (meriame množstvom peňazí), iný, že „historická hodnota domu je vysoká“, pretože je to dom zo 16. storočia, ďalší hovorí o „výživnej hodnote slaniny“. Ak teda hodnotíme, zisťujeme cenu alebo význam niečoho. Vytvárame si „hierarchiu hodnôt“, teda akýsi rebríček – čo je pre nás najdôležitejšie. Čo máme na mysli, ak je reč o Európe? Iste je vysoká jej historická hodnota. S ňou súvisí naša kultúra, filozofia, náboženstvo. Potrebujeme hovoriť aj o morálnej hodnote: čo je z hľadiska európskej skúsenosti dobré a chceme na to nadväzovať, čo je zlé, a teda je v rozpore s našimi hodnotami, ku ktorým sa hlásime. Hovoriť o tom, pravdaže, nestačí, je to spôsob nášho života, výchova našich detí. V tom je podstata: ak niekto koná zlo, môže to považovať za prirodzené, za samozrejmé. Ak nemá nijaké vedomie hodnôt. Ak ho má, je mu zrejmé, kedy sa správa v rozpore s normou. Ak sa s takou normou stotožní celá spoločnosť alebo jej podstatná časť, je ťažšie porušovať ju.

13. Líši sa v tom Európa od iných svetadielov?

Pri hľadaní našich spoločných hodnôt sa dostávame až k prameňom: k judaizmu, v lone ktorého vyrástlo kresťanstvo (a nepriamo neskôr aj islam), ku gréckemu myslieniu, z ktorého vyrástla osobitá európska filozofia, k rímskemu právu, o ktoré sa opierajú všetky naše právne systémy. Ťažko však možno hovoriť (a taká diskusia ani nie je) o spoločných afrických či ázijských, alebo austrálskych duchovných hodnotách. Jednoducho tam neboli také spoločné jednotiace vplyvy. O amerických áno: majú s európskymi rovnaký základ. Preto môžeme hovoriť o „západnej civilizácii“, o „euroatlantickom priestore“.

14. Čo máme spoločné s Amerikou?

Američania, ktorí zakladali Spojené štáty, ale aj väčšina dnešných, majú v Európe svoje rodinné korene. Ich predkovia doniesli do Ameriky kúsok vlastnej Európy: popri Biblii určité spomienky na spôsob života, na zvyky, na spôsob výchovy. V ťažkých priekopníckych časoch si noví Američania mnohé z toho, čo zdedili po predkoch, výrazne zjednodušovali. Vniesli do života pragmatizmus: uprednostňovanie praktickosti. Tvrdo si chránili svoje súkromie, štátu zverili len najdôležitejšie úlohy. Zakladali si však na demokracii. Museli sa tiež dlhý čas vysporadúvať s rasizmom. Dlhو zvädzali zápas medzi liberalizmom a náboženstvom. Dnes oboje žije v mieri popri sebe. Američania na Európu nezabudli: pomohli zastaviť nekonečnú prvú „svetovú“ vojnu, hoci sa ich ani netýkala. Pomohli skončiť druhú svetovú vojnu Európanom (v Tichomorí na ňu ostali sami), bez ich materiálnej pomoci by sa sotva Červená armáda zmohla na protiúder Nemecku, ale potom by bez ich druhého frontu nebol mal kto zabrzdiť Sovietov v ich víťaznom ťažení – bez USA by azda zóna sovietskeho vplyvu siahala až po brehy Atlantického oceánu. Kde by ostalo miesto pre demokratické štáty? Kde by vznikli zárodky dnešnej Európskej únie? Bez povojnovej Marshallovej pomoci by sa vojnou zničené európske štáty neboli pozviechali. Povojnový blahobyť Západu naštartovali Američania. A keby neboli ich vojská ostali v Európe aj desaťročia po vojne, sovietska expanzia by bola pokračovala: sovietske Nemecko, komunistické Francúzsko a Taliansko... ako by bez USA vyzerala dnešná Európa? Aj to je odpoveď na otázku, čo máme spoločné.

15. Aké sú „duchovné hodnoty“ Slovenska?

Nedávno sme – nie po prvý raz – zaznamenali, že sa v našich kinách premieta film, ktorý je od nášho ponímania morálky dosť ďaleko. Ktosi poznamenal: „Hrozné, čím nás zaplavuje Amerika. A my sa tam tak hrabeme.“ Vedeli sme, že v Spojených štátoch sa tento film nesmie kvôli cenzúre premietť. U nás prevládol názor, že v demokracii sa môže všetko. O čom teda hovoríme, ak si chceme „chrániť naše hodnoty“? Chceme si chrániť právo robiť čokoľvek? Je názor, že právo robiť čokoľvek je liberalistické. V skutočnosti sa dnes liberáli nepohybujú na pôde takéhoto extrému. Pre všetkých platí: demokracia bez autentických ľudských hodnôt môže ľahko skĺznuť k zneužívaniu moci.

To sa zasa nepáči kresťanom. Mnohí sa boja „zlého vplyvu Západu“. Neuvedomujú si, že napríklad Severná Amerika je pomerne silno puritánska, Južná Amerika katolícka, že v štátoch Európskej únie sa o týchto otázkach vedie seriózna diskusia. Ale my sme pokrytci. Tvárime sa, ako by nás „ohrozovali“ iní, a pritom nemáme poriadok vo vlastných hlavách, vo vlastnom dome. Ak každý z nás bude mať jasno, čo je preň skutočnou hodnotou, bude mať na tento názor iste aj dosť argumentov. Potom sa nemusí obávať, že mu niekto jeho hodnotu znehodnotí. Takže: je to naša domáca úloha. Pozrime sa aj na naše politické strany: ktorá vám osobne ponúka najlepšiu ochranu vašich hodnôt? Tú iste podporíte aj v európskych voľbách...

16. A čo s Ruskom?

To je diskusia o budúcich hraniciach Európskej únie. Diskusia, ktorá ešte zďaleka nie je skončená. Jeden pohľad: Rusko je väčšie, ako bude rozšírená únia. To je predpoklad dobrého a nevyhnutného partnerstva, nie členstva. Druhý pohľad: vnútorné pomery Ruska ani historicky, ani perspektívne nevytvárajú predpoklad jednoty s Európskou úniou. Tretí pohľad: v roku 1054 sa kresťanstvo roztrhlo na západné a východné (byzantské, neskôr s centrom v Rusku). Odvtedy sa vytvárali dva úplne odlišné životné štýly, dve civilizácie. Jednej z nich hovoríme Východ, druhej Západ, civilizačne k nej patrí aj Slovensko.

Tieto a iné témy súvisia s otázkami, či sa členom únie neskôr stane Ukrajina, alebo Turecko. Nediskutujeme o Rumunsku, Bulharsku a Chorvátsku, ktoré do EÚ pravdepodobne vstúpia v roku 2007 (to závisí od toho, ako rýchlo sa stabilizuje únia dvadsiatich piatich), nepochybujeme o európanstve ďalších nových štátov bývalej Juhoslávie, Albánska, Moldavska. Predpokladáme, že nebude trvať dlho a členmi EÚ sa stanú Švajčiari, Nóri a Islandania. Európska únia sa tak stane úplnou. Tu treba poznamenať, že Turecko má asociačnú zmluvu, Švajčiarsko a Nórsko sú účastníkmi mnohých hospodárskych dohôd, na základe ktorých sú takmer riadnymi členmi, že viacero dohôd spája EÚ s Izraelom (ktorý sám seba nepovažuje za ázijský štát).

17. Čím je teda ohraničená Európa?

Povedzme to zasa zjednodušene: je ohraničená spoločnou vôľou. Existuje? To je práve naše poslanie. Robert Schuman po vojne napísal: „Myšlienka Európy odhalí všetkým spoločné základy našej civilizácie a vytvorí putá podobné tým, na základe ktorých vznikli kedysi naše vlasti.“ A inde: „Skôr ako bude Európa vojenskou alianciou alebo ekonomickou jednotkou, musí sa stať kultúrnou komunitou krajín v tom najzvrchovanejšom zmysle.“ V roku 1965 nahradila Európska únia kresťanských demokratov vo svojom programe slovo „internacionálna“ slovom „európska“.

Ak sa chceme stať Európanmi, nestačia na to európske pasy či európske peniaze. Tak ako „byť Slovákom“ je naše vnútorné presvedčenie, podobne sa každý z nás potrebuje stotožniť s vedomím „som Európan“.

Dohodli sme sa, že Európa je ohraničená aj stavebnými kameňmi, ktoré tvoria jej základ. Hovoríme o židovsko-kresťanských hodnotách, o gréckej filozofii, z ktorej vyrástlo aj moderné európske myslenie, o rímskom práve, na ktorom spočíva aj súčasné európske.

Moderná Európa je navyše vymedzená priestorom, v ktorom sa usilujeme uchovať, pestovať a rozvíjať jednotu v mnohosti. V mnohosti náboženstiev a cirkví, v mnohosti hľadania správnych ciest k rovnakému cieľu, v mnohosti politických strán, v mnohosti národov, jazykov a nárečí, v mnohosti zvykov a tradícií. Jediné, čo z tejto mnohosti vylučujeme, je extrém, násilie, šírenie nenávisťi. Európa je záhrada plná rozličných kvetov, pestrá vo svojich farbách. Burinu na nej však nechceme, pretože by postupne zničila všetko ostatné. Aj to sme sa naučili z minulosti.

Zopakujme: Európa je ohraničená spoločnou vôľou. Je stále viac ľudí, ktorí ju vnímajú. Je stále viac ľudí, ktorí sa radi hlásia k spoločným hodnotám.

18. Je pravda, že sa musíme obávať o našu suverenitu?

Mimo únie sme boli skutočne malou, často ignorovanou krajinou. V EÚ budeme na rovnakej úrovni ako všetci ostatní členovia. Suverenitu nám zaručuje európska ústavná zmluva: už preambula hovorí o „zachovaní si hrdosti na svoje vlastné národné identity a dejiny“ a v Čl. I-1 hovorí, že „Únia koordinuje politiku členských štátov“, pravdaže, len vo veciach, na ktorých sa štáty dohodli. Máme príklady: ak sa o svoju suverenitu nebáli silné štáty ako Nemecko (museli predsa odovzdať únii tie isté kompetencie ako malé štáty), ale ak stratu suverenity nepocítili ani „malí“ ako Luxembursko či Dánsko, prečo by malo byť ohrozené práve Slovensko? A napríklad Luxemburčania sú v spoločenstve od začiatku – vyše polstoročia.

19. Takže na rovinu: vzdávame sa suverenity, alebo nie?

Po prvé: téma sa týka len pomerne malej časti suverenity: oblastí, na ktorých sa dohodli doterajší členovia únie, pretože im to vyhovovalo. Po druhé: presnejšie môžeme povedať, že sa vo vymedzených oblastiach nevzdávame suverenity, ale jej vykonávanie delegujeme na úniu. Pričom únia, to sme aj my: čiže budeme pri vykonávaní agendy, ktorá s príslušnými predmetmi suverenity súvisí. Tu už hovoríme o kompetenciách únie. Po pravde treba povedať, že v návrhu ústavnej zmluvy sa prejavujú snahy niektorých veľkých štátov získať väčšiu silu pri hlasovaní – doterajšie pravidlá únie vychádzajú v ústrety skôr malým štátom – ale táto diskusia ešte nie je skončená. Závisí aj od nášho postoja, čo dokáže presadiť autorita mnohých stredne veľkých a menších členov únie.

20. Bud'me konkrétni: aké sú výlučné kompetencie únie?

Tie, do ktorých jednotlivé štáty už nemôžu zasahovať. Ne- treba sa však báť. Opakujem: „Brusel“, to sme predsa aj my. Únia má výlučnú kompetenciu prijímať pravidlá hospodárskej súťaže v rámci vnútorného trhu. To sa týka menovej politiky tých štátov, ktoré zaviedli euro, spoločnej obchodnej politiky, colnej únie a ochrany morských biologických zdrojov v rámci spoločnej rybolovnej politiky (Ústavná zmluva, Čl. I-12). Únia môže tiež uzatvárať určité medzinárodné zmluvy. Nič viac. Nie je toho teda až tak veľa, čo nebudeme riadiť v Bratislave. Existuje aj druhá kategória kompetencií. Hovoríme im spoločné, to sú tie, kde spolurozhoduje aj únia, aj členský štát. To sa týka vnútorného trhu, otázok slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, poľnohospodárstva, dopravy, energetiky, časti sociálnej politiky, hospodárskej a sociálnej súdržnosti, životného prostredia, ochrany spotrebiteľa a verejného zdravia. Našli ste tu niečo, čo by bolo výhodnejšie riešiť výlučne na vlastnú päsť, bez spolupráce s ostatnými členmi únie?

21. Ale predsa: rozhoduje sa kdesi v Bruseli...

Len o tom, na čom sa dohodli členské štáty. A nezabúdajme: doteraz sme hovorili „oni v Bruseli“, teraz už platí „my v Bruseli“. Budeme tam mať práve toľko zodpovedných a kvalifikovaných ľudí ako iné členské štáty podobnej veľkosti. Ľudia hovoria o „centrizme“. Brusel je hlavné mesto Belgicka. Myslí si niekto, že o Európe rozhodujú Belgičania? Alebo azda Nemci spolu s Francúzmi (dva najväčšie štáty)? V Európskej rade, kde sa skutočne rozhoduje (sú tam predstavitelia všetkých členských štátov), budú mať podľa zmluvy z Nice tieto dva štáty spolu presne toľko hlasov, ako má Vísegrádska štvorka. Čo chceme viac?

22. Čo zmožeme ako maličký štát?

Kanada je 80-krát väčšia než Slovensko, má storočnú hokejovú tradíciu a najlepšie mužstvá na svete – a predsa malé a „nové“ Slovensko už nad ňou dokázalo zvíťaziť. Sme nanič najmä vtedy, ak sami seba podceňujeme. Luxembursko je doteraz najmenším štátom únie – má okolo 400-tisíc obyvateľov, menej než Bratislava –, je v spoločenstve od jeho vzniku v roku 1951, a predsa nič nestratilo, naopak, patrí medzi najbohatšie štáty Európy. A všetci ho poznajú. Navyše – Slovensko ani zďaleka nepatrí medzi najmenších. Teraz vstupuje do únie 10 nových štátov. Z nich 6 má menej obyvateľov, než máme my.

23. Obstojíme v silnej konkurencii bohatých štátov, bohatých firiem? Nevrhnu sa na nás po 1. máji 2004 a nezruinujú naše domáce hospodárstvo?

Spočiatku, ešte za komunistického režimu, u nás (s veľkými ťažkosťami) niektoré „západné“ firmy zakladali joint-ventures – spoločné podniky. Konkurencii sme boli vystavení prostredníctvom zahraničného obchodu. Postupne u nás zahraničné firmy zakladali svoje dcérske spoločnosti (teraz, na sklonku roku 2003, najväčšou je Volkswagen Slovakia). Prinášajú kapitál (ktorý na Slovensku nemáme a bez ktorého sa vôbec nedá rozvíjať hospodárstvo), prinášajú pracovné príležitosti, výrazne oživujú našu ekonomiku. Prinášajú k nám najmodernejšiu technológiu, organizáciu práce, otvárajú nám dvere na svetové trhy. Máme dve možnosti: pasívne sa pozerať, ako „ovládajú náš trh“, potichu sa na nich priživovať a nahlas nariekať, alebo vložiť vlastnú energiu, vlastné schopnosti, maximálne využiť všetky (nielen) finančné zdroje a zveľaďovať naše hospodárstvo. Na to potrebujeme dobré zákony a daňovú politiku (preto únia tak nalieha, aby sme ich mali), dobrú organizáciu práce vo vláde, v štátnych orgánoch, dobrých odborníkov v regiónoch a obciach. Tým, čo chcú čakať, až to raz všetko budeme mať, treba pripomenúť, že sme mali 13 rokov. „To“ nepríde samo. A nezabúdajme, že kedysi, až do nástupu komunistov, sme patrili medzi najvyspelejšie štáty Európy. Ak sme to dokázali vtedy (bez zahraničných investícií, bez pomoci neexistujúcej únie), nemáme dôvod nedokázať to teraz. Debata o Európskej únii, to je najmä debata o našich domácich pomeroch. O nás.

24. Je pravda, že v únii bohatí bohatnú a chudobní chudobnejú? Toho sa my na Slovensku obávame azda najviac!

Do únie vstupovali aj chudobné štáty. Ani jeden z nich potom neschudobnel. Niektoré zbohatli trochu, iné veľmi. V júni 2003 bola v Bratislave prezidentka Írska. Okrem iného spomenula aj skúsenosť vlastného štátu: „Kým sme sa stali členmi, Írsko bolo chudobné a nerozvinuté, vo veľkej miere závislé od poľnohospodárstva. Mali sme početnú emigráciu, vysokú nezamestnanosť a takmer sme nemali čo vyvážať. Boli veľké obavy, čo sa s nami stane, keď vstúpime na voľný trh, obavy z našej zraniteľnosti ako malého štátu medzi veľkými. Boli otázky, či nestratíme našu tvrdo vydobytú nezávislosť a starostlivo chránenú identitu. Dnes všetky tieto hrozby vnímame inak. Máme úspešnú ekonomiku, nízku nezamestnanosť, rozvinutý vývoz. Získali sme váhu v Európe a naša kultúrna identita nikdy nebola pevnejšia. Začali sme na úrovni 60 percent európskeho priemeru miezd, dnes dosahujeme 130 percent. Začali sme ako mali vývozcovia poľnohospodárskych produktov. Dnes sme najväčším svetovým vývozcom počítačového softvéru.“ Na Slovensku musíme vedieť, že taká premena nie je možná zo dňa na deň. Premena Írska trvala dvadsať rokov a stála veľa tvrdej práce. Na rozdiel od Írska my štartujeme z oveľa výhodnejšej pozície. A môžeme sa opierať o ich skúsenosti. Ak sa nebudeme nivočiť doma medzi sebou, členstvo v únii nám môže veľmi významne pomôcť.

25. Ako sa povie „subsidiarita“ po slovensky?

Približne takto: „Milí Európania, do tohto nám nerozprávajte.“ Subsidiarita, ako sme už spomenuli, znamená, že väčšiemu celku postupujeme len tie úlohy, ktoré na menšom nedokážeme urobiť sami. Existuje napríklad vážna diskusia o tom, že Slovensko si chce ponechať rozhodovania o priamych daniach. Je to, pravdaže, možné – dovtedy, kým sa členské štáty nedohodnú, že túto agendu budú koordinovať. Slovensko si chce ponechať rozhodovanie vo veciach rodinného práva, morálky a podobne. Táto agenda je skutočne v únii na národnej úrovni. Tým skôr nám však treba diskutovať o tom, aký je náš spoločný európsky názor na tieto otázky. A s kým sa zhodujeme v tomto názore. Pokiaľ ho nebudeme mať, nemôže byť ani spoločné rozhodovanie. Preto sa ľudia, ktorí majú v tejto veci pochybnosti, nemusia obávať: ak nastane takáto európska diskusia, budeme pri tom.

26. Stane sa z európskych národov guláš bez chuti?

Ak by sa aj stal, mal by množstvo zaujímavých príchutí. Skúsme uvažovať, akú príchúť by do európskeho guláša dodalo Slovensko. Netreba sa však báť: aj naďalej budeme na guláš chodiť do Budapešti, na halušky na Liptov a najlepšie makaróny dostaneme v Neapoli. Národy ostanú národmi, štáty štátmi. Na tom nechcú nič zmeniť ani tí, ktorí presadzujú „silnú Európu“. Naopak: bude oveľa viac možností podporovať zvláštnosti, ktorými sa navzájom odlišujeme. Aj preto, že v spoločnej peňaženke nájdeme na to viac peňazí, aj preto, že pod spoločnou strechou odlišnosti budú náš spoločný život spestrovať, zatiaľ čo v minulosti sme ich považovali za čosi cudzie – a teda za hrozbu.

27. Neohrozí našu štátnosť „Európa občanov“?

Hovoríme o rozdelení právomocí medzi Európsku radu (ER – zastupuje členské štáty) a Európsky parlament (EP – zastupuje občanov). O „Európe občanov“ zvykneme hovoriť, ak máme na mysli posilňovanie EP na úkor ER. Zjednodušené heslo znie: „Viac Európy, menej štátu“ a znamená, že poslanci priamo zastupujúci svojich voličov by boli v konštrukcii Európy dôležitejší než prezidenti a predsedovia vlád štátov. To znamená, že nadobudne na závažnosti sila politických strán. Ak v EP predstavujú najsilnejší politický klub napríklad kresťanskí demokrati (čo je terajší stav vo volebnom období 1999 – 2004), môžu ľahšie presadiť také myšlienky, ktoré sú spoločné kresťanským demokratom v celej Európe bez ohľadu na to, v ktorom štáte žijú. Aj preto sú dôležité voľby do EP. To, pravdaže, neohrozuje nijaký štát. „Oslabenie štátov“ v ponímaní kresťanských demokratov znamená vytvorenie rovnováhy medzi silou EP a ER. Takáto rovnováha je aj v záujme Slovenska. Doteraz totiž dominuje rada a parlament sa k svojim kompetenciam dopracováva pomaly z roka na rok. Občania spravidla volia do EP inak, než volia do svojich národných parlamentov. A tak aj „socialistické“ štáty (teda tie, kde vo vláde dominujú socialisti) môžu poslať do EP prevahu kresťanských demokratov. To je aj terajšia situácia.

28. Ale predsa: stále viac sa hovorí o „Európe regiónov“ než štátov.

Veľká časť „európskych peňazí“ je určená na rozvoj regiónov. Zámerom je, aby tie, čo zaostávajú, dostali šancu vyrovnáť sa tým, čo prosperujú. Nie je to princíp „si chudobný, tu máš peniaze“, ale „pripravte doma dobrý projekt, ktorý pomôže vášmu regiónu, a my ho finančne podporíme“. O tom je terazšia veľká diskusia na Slovensku: Dostaneme peniaze, ktoré nám ponúkajú? Závisí to od nás. Či vláda a jednotlivé ministerstvá dokážu koordinovať činnosť, či si regióny nájdu kvalifikovaných manažérov. Je to naozaj naša starosť: Slovensko patrí k najnevyváženjším štátom v úrovni regiónov. Nepotrebujeme, aby sme mali bohatú Bratislavu a chudobnú Sninu. Štát totiž prosperuje iba vtedy, ak prosperujú jeho obce, jeho občania.

29. Nezabudli ste, kedy budú voľby do Európskeho parlamentu?

Nezabudli. Konajú sa už od roku 1979 každých 5 rokov, teda v rokoch, ktoré sa končia štvorkou a deviatkou. Najbližšie budú v roku 2004. Volebným mesiacom je jún. Aj preto bolo dôležité, aby sa 10 štátov, medzi ktorými je aj Slovensko, stalo členmi už 1. mája 2004. Tak bude možné voliť do parlamentu aj poslancov zo Slovenska. V dostatočnom predstihu chceme diskutovať o tom, koho a prečo budeme voliť.

30. Čím sa budú líšiť od našich domácich volieb?

Budeme rozhodovať o tom, kto nás bude zastupovať „v Európe“. To môžeme iba vtedy, ak sa všetci budeme zaujímať o európske témy, až sa stanú našimi každodennými témami. Očakávame, pochopiteľne, že politické strany čo najskôr uverejnia svoj „európsky“ program. Aby sme vedeli, z čoho si v skutočnosti vyberáme. My občania tieto programy budeme posudzovať, budeme o nich rozprávať. Našou voľbou totiž prispějeme aj k tomu, aká bude budúca Európa.

31. Čo zaväžia poslanci zo Slovenska?

Na počudovanie veľa. Budeme voliť 14 poslancov. Toľko ako Dáni a Fíni. Budeme mať teda takú istú váhu ako oni. Z 25 členských štátov bude mať 8 menej poslancov než my. Teda celá tretina! Poslanci Vísegrádskej štvorky budú mať 116 poslancov, najväčší štát – Nemecko – len 99. O to však nejde. Poslanci hlasujú podľa straníckej, nie podľa štátnej príslušnosti. Dnešná situácia v parlamente je takáto: Európska ľudová strana – európski demokrati (ELS-ED, ktorej súčasťou sú aj naše tri strany vládnej koalície – SDKÚ, KDH a SMK) – má v Európskom parlamente výraznú prevahu – 232 kresiel. Druhá najsilnejšia je Strana európskych socialistov – 175 kresiel. Tretí sú európski liberáli, ktorí majú 53 kresiel. Ak by sa pri hlasovaní spojili socialisti s liberálmi, museli by prísť všetci, aby prehlasovali kresťanských demokratov. Predstavte si, že na Slovensku vyhrajú európske parlamentné voľby tri spomínané kresťanské strany. Stačí to, aby prevážili veľké európske rozhodovanie. Z toho je zrejmé, že veľmi záleží na hlase každého občana. Aj na Slovensku.

32. Je pravda, že európski poslanci nič nerobia, iba berú vysoké platy?

Bolo obdobie, keď Európsky parlament nemal takmer nijaké právomoci. Jeho poslanci diskutovali o závažných otázkach, ale nemohli o nich rozhodovať. Od roku 1979, keď sa konali prvé priame voľby, právomoci EP stále narastali. Dnes má v mnohých otázkach právo spolurozhodovania s Európskou radou – musí teda potvrdiť rozhodnutie štátov, aby bolo platné. EP bude voliť aj predsedu Európskej komisie. Vôľa občanov sa teda priamo premieta do prijímania európskej legislatívy. Keď si uvedomíme, že európska legislatíva má tisíce rozličných noriem, je nám jasné, že európski poslanci sa nenudia. Berú vysoké platy. Ak sa pozriete na jedálny lístok bežnej reštaurácie v Štrasburgu alebo Bruseli, na ceny hotelov a služieb, zistíte, že s menšími platmi by tam vôbec neprežili. Nehovoriac o tom, že veľa cestujú, že si udržiujú sekretariát v sídle parlamentu i vo svojom volebnom obvode a že majú aj iné nevyhnutné náklady, netreba im závidieť. V každom prípade pracujú viac, než si vedia mnohí naši poslanci predstaviť.

33. Podľa čoho budeme vedieť, ako máme vyberať poslancov?

Každá strana má svoj európsky program. Treba sa naň pozrieť. Treba si uvedomiť aj to, že poslanci majú dve úlohy: dbať na záujem štátu, z ktorého prišli, ale pritom nezastupovať „štát“, ale voličov, teda program politickej strany. Vieme, že v slovenskom parlamente je 150 poslancov, ktorí tam majú pracovať v prospech Slovenska. A predsa tam dochádza k tvrdým konfliktom. Spor je v tom, aká politika pomôže Slovensku. Na to sú odlišné názory. To isté bude v Európskom parlamente (EP). Naši liberáli tam budú presadzovať iné zákony, iné princípy ako naši kresťanskí demokrati alebo naši ľavicoví poslanci. Budú sa spájať s politikmi príbuzných strán iných členských štátov. Pretože slovenskí liberáli si lepšie rozumejú s holandskými liberálmi než so slovenskými kresťanskými demokratmi. Je to prirodzené. Naším čiastkovým problémom je, že niektorí slovenskí kresťanskí demokrati sa obávajú, že v niektorých otázkach sú ich priority iné než kresťanských demokratov iných štátov. Ale to si istotne budú musieť vyriešiť medzi sebou.

Myšlienka európskeho parlamentarizmu sa zrodila v roku 1952. Vtedajší kresťanskí demokrati v Európskom združení uhliu a ocele (zopakujeme: bol to predchodca dnešnej Európskej únie) rozhodli, že svoje spoločné záujmy nebudú presadzovať ako reprezentanti štátov, ale medzinárodne, ako vtedy hovorili, v „politických rodinách“ – teda v spolupráci strán. V roku 1965 vznikla Európska únia kresťanských demokratov, ktorých program bol, ako hovorí názov, európsky.

34. Koho teda máme voliť?

To je – ako pri všetkých voľbách – vnútorné rozhodnutie každého z nás. Uvedieme, aké je v Európskom parlamente dnešné* rozloženie síl.

	počet poslancov
ELS-ED (prevažne kresťanskí demokrati)	232
Sociálnodemokratická strana Európy	175
Liberálni demokrati	53
Zelení	45
Zjednotená európska ľavica	49
Únia pre Európu národov	23
Európa demokracii a diferencií	18

A 31 tzv. nezaradených poslancov.

*Všetkých poslancov je 626. Uvádzame aktuálny stav k 10. novembru 2003.

O tom, aké bude rozloženie síl v budúcom Európskom parlamente, rozhodne aj každý z nás: každý Slovák, Maďar, Grék či Dán, všetci máme rovnocenný hlas. Vo voľbách do Európskeho parlamentu nerozhoduje, či je viac Nemcov, alebo Slovákov, ale či je v Európe viac kresťanských demokratov, či sociálnych demokratov. Takže každý hlas je dôležitý, pokiaľ je za ním názor občana.

35. Aký je európsky program politických strán?

Na tomto mieste to možno povedať len veľmi zjednodušene: dôkladne spracované predstavy o súčasnej a budúcej Európe majú len veľké zoskupenia: kresťanskí demokrati, sociálni demokrati, liberáli a zelení. Programom zelených je, pravdaže, životné prostredie. Niektoré „zelené“ strany sú radikálne protiintegračné. Dnes zelení už nie sú takí silní ako kedysi – „zelený program“ totiž nájdeme v programe každej veľkej politickej strany.

Liberáli stavajú politiku na princípe osobnej slobody, voľného podnikania a malého vplyvu štátu. Dane sú nízke, aby podnikteli trh, štát má teda minimum prostriedkov na sociálne programy. Sociálni demokrati požadujú silnejší štát, viac kontroly nad trhom, výraznejšie sociálne programy aj na úkor voľného podnikania. Kresťanskí demokrati presadzujú sociálne trhové hospodárstvo. Požadujú posilnenie európskych kompetencií tak, aby bola rovnováha medzi európskymi a národnými inštitúciami. Majú azda najprepracovanejší európsky program, jeho prvú verziu prijali v roku 1978. Spomeňme z neho niekoľko myšlienok:

- Naším cieľom je európska federácia, ako ju navrhoval Robert Schuman 9. mája 1950.
- Chceme dať európskej jednote takú podobu, ktorá zabráni hrozbám totalitných síl a umožní Európe preberať spoluzodpovednosť za zachovanie ľudskej dôstojnosti všade na svete.
- Európska únia má byť obcou, ktorú spoluvytvárajú všetky demokratické sily a v ktorej sa tieto sily môžu slobodne rozvíjať. Kto ohrozuje mnohotvárnosť Európy, ohrozuje jej slobodu. Európa musí ostať otvorená svetu a priniesť svoj podiel v boji proti hladu, chudobe a násiliu.
- Našu politiku určujeme podľa obrazu človeka, ktorého formujú základné kresťanské hodnoty. Nedotknuteľná je ľudská dôstojnosť, sloboda a zodpovednosť. To zahŕňa rovnováhu v odlišnosti a úsilie o sebarealizáciu.
- Hlásime sa k Európskemu dohovoru o ľudských právach a základných slobodách. Chceme vytvoriť podmienky na to, aby každý v našej modernej spoločnosti mohol využívať svoje základné práva a slobody, najmä právo na minimálnu mzdu, na ošetrovanie v prípade choroby, na prácu, na štrajk, na rovnakú odmenu za rovnakú prácu, na zdravé životné prostredie, na byt, na prístup k vzdelaniu a na objektívne informácie.
- Solidarita sa prejavuje v právach a povinnostiach. Sociálne otázky, ktoré vznikajú z nerovnosti medzi sociálnymi skupinami, regiónmi a štátmi, sú riešiteľné iba prostredníctvom európskej politiky solidarity a štrukturálnych zmien.

Program je, pravdaže, oveľa širší, zahŕňa aj oblasť kultúry, zosúladovania vysokoškolského vzdelávania atď. Navyše sa tento program z roka na rok vyvíja, konkretizuje, aktualizuje a premieňa do reálnych dokumentov Európskej únie.

36. Existuje pre európske voľby európsky, alebo slovenský zákon?

Národná rada Slovenskej republiky schválila 10. júla 2003 Zákon o voľbách do Európskeho parlamentu (EP). Je v mnohom veľmi podobný nášmu volebnému zákonu do Národnej rady. „Európsku normu“ prevzal zo Smernice (Európskej) Rady č. 93/109/ES zo 6. decembra 1993, ktorá stanovuje podrobné pravidlá výkonu práva voliť a kandidovať vo voľbách do Európskeho parlamentu pre občanov únie s trvalým pobytom v členskom štáte, ktorého nie sú štátnymi príslušníkmi, a z ustanovení, ktoré sa týkajú voľby európskych poslancov. Voľby bude garantovať Ministerstvo vnútra SR a právne spory bude riešiť Najvyšší súd SR.

37. Takže tento zákon už na Slovensku platí?

Zákony na Slovensku spravidla nadobúdajú účinnosť dňom vyhlásenia. Viaceré ustanovenia tohto zákona však nadobúdajú účinnosť dňom nadobudnutia platnosti zmluvy o vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie. Kým nie sme v únii, nemôžeme, pravdaže, ani voliť poslancov do jej parlamentu.

38. Aké práva máme my voliči? Kto môže voliť?

Voľby do Európskeho parlamentu na území Slovenskej republiky sa konajú na základe všeobecného, rovného a priameho volebného práva tajným hlasovaním podľa zásady pomerného zastúpenia. Právo voliť do Európskeho parlamentu na území Slovenskej republiky majú občania Slovenskej republiky, ktorí najneskôr v deň volieb dovŕšili 18 rokov veku a majú na území Slovenskej republiky trvalý pobyt. Voliť bude možné aj v zdravotníckych zariadeniach, v zariadeniach sociálnych služieb, v celách policajného zariadenia alebo v miestach, kde sa vykonáva väzba. Kto volí inde než v mieste trvalého bydliska, bude si môcť vyžiadať voličský preukaz. Voliť budú môcť dokonca občania Slovenskej republiky, ktorí nemajú trvalý pobyt na území Slovenska, ani na území iného členského štátu EÚ, ak sa v deň volieb zdržiavajú na Slovensku.

39. Môžu na Slovensku voliť len občania Slovenska, alebo občania celej únie?

Na celom území EÚ môže voliť každý jej občan. Pravdaže, len do Európskeho parlamentu. Do Národnej rady SR aj po našom prijatí budú môcť voliť a byť volení len občania Slovenska. Do EP budú môcť u nás voliť tí občania iných členských štátov, ktorí majú na území Slovenskej republiky povolený trvalý pobyt. Pravdaže, ak majú 18 rokov. Na nich sa tiež vzťahuje náš zákon o pobyte cudzincov.

40. Nebude v tom zmätok? Nebudú tí istí ľudia voliť aj u nás, aj doma?

Prvý rok asi trochu zmätku bude. Voliť do Európskeho parlamentu v tých istých voľbách možno len v jednom členskom štáte Európskej únie. Zoznam občanov únie, zapísaných v obci do zoznamu voličov, zašle obec ministerstvu vnútra, ktoré ho ihneď doručí ministerstvu zahraničných vecí, to informuje príslušné členské štáty Európskej únie o zapísaní ich štátnych občanov do zoznamu voličov v SR. Zároveň informuje ministerstvo vnútra o zapísaní občanov Slovenskej republiky do zoznamu voličov iného členského štátu Európskej únie. Obec na základe oznámenia ministerstva vnútra vyčiarkne zo zoznamu voličov občana Slovenskej republiky, ktorý je zapísaný v zozname voličov iného členského štátu Európskej únie.

41. Kto bude môcť kandidovať?

Dôležité je, že kandidačné listiny podávajú strany alebo koalície, jednotlivci teda nemôžu kandidovať samostatne. Na kandidačnej listine môžu byť len členovia príslušnej strany (koalície) alebo nestraníci, nie členovia inej strany. Za poslanca Európskeho parlamentu môže byť zvolený občan Slovenskej republiky, ktorý najneskôr v deň volieb dovŕšil 21 rokov veku, má trvalý pobyt na území Slovenskej republiky a nebol zbavený volebného práva podľa slovenských zákonov. Ale aj každý občan únie, ktorý najneskôr v deň volieb dovŕšil 21 rokov veku, má na území Slovenskej republiky povolený trvalý pobyt, nebol pozbavený práva kandidovať v členskom štáte Európskej únie, ktorého je štátnym občanom, a nebol u nás zbavený práva podľa našich zákonov. Pochopiteľne, kandidovať za poslanca EP v tých istých voľbách možno len v jednom členskom štáte Európskej únie. Týchto kandidátov možno voliť len vtedy, ak ich niektorá strana zaradí na svoju listinu. Aj občania SR budú môcť kandidovať v ktoromkoľvek inom členskom štáte únie, ak spĺňajú stanovené podmienky.

42. Kedy budú voľby?

Voľby vyhlasuje a deň volieb určuje predseda Národnej rady Slovenskej republiky na základe rozhodnutia Rady Európskej únie najneskôr 90 dní pred ich konaním. Ako sme už spomenuli, uskutočnia sa v priebehu júna 2004. Voľby sa konajú na celom území Slovenskej republiky v jeden deň v nedeľu od siedmej do dvadsiatej druhej hodiny. Ak to miestne podmienky vyžadujú, môže starosta obce alebo starosta mestskej časti určiť začiatok volieb na skoršiu hodinu.

43. Koľko poslancov budeme voliť?

Celé Slovensko bude jedným volebným obvodom, v ktorom sa volí 14 poslancov. Každá politická strana teda môže na svojej kandidačnej listine uviesť len 14 mien.

44. Budú voľby riadiť nejaké európske volebné komisie?

Nie. Postup bude rovnaký ako v našich doterajších voľbách. Pracovať budú okrskové, okresné volebné komisie a Ústredná volebná komisia, v ktorých budú zástupcovia strán a koalícií, ktoré kandidujú.

45. Kto to bude platiť?

Tak ako voľby do NR SR, aj tieto budú hradené zo štátneho rozpočtu. Vzhľadom na pravdepodobný počet kandidujúcich strán (asi ich bude málo), na počet kandidátov (voľba 14, nie 150 poslancov) a len jeden volebný deň budú zrejme o niečo lacnejšie.

46. Čo budeme robiť vo volebnej miestnosti?

Donesieme si občiansky preukaz. Dostaneme toľko hlasovacích lístkov, koľko bude zaregistrovaných strán a koalícií. Na každom budú očíslované mená kandidátov so zvyčajnými údajmi o nich. Povinne odídeme „za plentu“, kde vyberieme jeden lístok, ktorý vložíme do opečiatkovanej obálky a hodíme do urny. Na lístku môžeme (ale nemusíme) zakrúžkovať jediné meno, ktorému dávame prednosť.

47. Bude aj predvolebná kampaň?

Bude podobná, na akú sme zvyknutí. Slovenský rozhlas, Slovenská televízia a súkromné stanice môžu začať s kampaňou 21 dní pred voľbami. Každá môže (STV a SRO musí) vyhradiť pre kandidujúce strany a koalície po 30 minút. Politickú reklamu si strany platia. Vtedy možno začať vylepovať plagáty (len na miestach, ktoré vyhradí obec!) atď.

48. Kto sa stane poslancom?

Strany alebo koalície potrebujú získať 5 percent hlasov. Koľko mandátov získa ktorá strana alebo koalícia, sa vypočíta rovnako ako pri voľbách do NR SR. V rámci strán (koalícií) mandáty získajú kandidáti podľa poradia na hlasovacom lístku. Do tohto poradia sa dostane aj kandidát z nižšieho miesta, ak získa najmenej 10 percent preferenčných hlasov odovzdaných tejto strane (koalícii).

49. Mám chodiť po internete, alebo po Bratislave?

Jedno aj druhé. Slovensko však nie je len Bratislava. Napríklad Európske informačné centrum nájdete aj v Banskej Bystrici, Dolnom Kubíne, Komárne, Košiciach, Nitre, Poprade, Prešove, Trenčíne a Žiline. Svoje „európske“ pracoviská majú aj mnohé úrady verejnej správy.

Dôležité európske adresy uverejnilo v praktickej skladačke napríklad Centrum pre európsku politiku v Bratislave. Volá sa to Európa na internete a nájdete tam napríklad informácie o prístupovom procese Slovenska do Európskej únie, všeobecné informácie o EÚ, agendu európskych inštitúcií, rozličné dokumenty, zmluvy, programy pre kandidátske krajiny atď. Kto chce vedieť viac, než nájde v brožúrkach (ako je táto), a najmä aktuálnejšie, sadne si k počítaču. Na ukážku zopár najdôležitejších adries:

- Delegácia Európskej komisie v SR www.europa.sk (adresa: Panská 3, 811 01 Bratislava, tel. 02/5443 1718). Na tej istej adrese sídli aj Európske informačné centrum (EIC), ich tel. je 02/5443 4101 a fax 02/5443 4103.
- Úrad vlády SR – Sekcia pre európske záležitosti www.vlada.gov.sk/eu
- Európska únia má svoju oficiálnu všeobecnú stránku www.europa.eu.int, cez ňu sa dostanete ku všetkým ďalším informáciám. Ak vás napríklad zaujíma budúcnosť únie, označíte to takto: www.europa.eu.int/futurum Jednoduché?
- Keďže v tejto príručke bola často reč o Konvente (v súvislosti s ústavnou zmluvou), bude vás iste zaujímať jeho stránka. Je to www.european-convention.eu.int Aj keď svoju činnosť už skončil, informácie poskytuje.

- Spomínané Centrum pre európsku politiku sídli na Panenskej ul. 30 v Bratislave, má tel. 02/5443 1389 a internetovú adresu www.cpep.sk
- No a napokon vydavateľ tejto publikácie – Nadácia Konrada Adenauera. Bratislavská adresa je Zelená 8, tel. 02/5441 9438, fax 5441 9441, na internete hľadajte www.kas.de/bratislava

